

แนวทางการส่งเสริมอุดมศึกษาร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่

โดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

๑. ที่มา

๑.๑ กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนวทางการดำเนินงานตามแผนปรองดองแห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบแล้วเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓ โดยใช้ระบบการศึกษาสร้างปัญญาให้แก่ประชาชนในการสืบสานอุดมการณ์ วัฒนธรรม ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานเคารพกติกาของสังคม เคารพผู้อื่น และเคารพหลักการของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในหลักการสำคัญ คือ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยให้ความสำคัญในเรื่องการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อวิถีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

๑.๒ จากการจัดเวทีระดมสมองโดยองค์กรและกลุ่มต่างๆ ในสังคม หลังจากรัฐวิฤตทางการเมืองและสังคมเกิดขึ้น ส่วนหนึ่งของข้อเรียกร้องจากสังคมก็คือ แสดงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาที่จะพาชาติออกจากวิฤต โดยบทบาทที่มาจากข้อเสนอของสังคมต่อสถาบันการศึกษา เช่น สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาที่ไม่ได้อยู่บนฐานของชีวิตจริงและวัฒนธรรม บัณฑิตที่เป็นผลผลิตทำงานไม่เป็น นักวิชาการที่มีรับใช้สังคมไม่มีพื้นที่ในสถาบันอุดมศึกษา เกณฑ์การประเมินผลงานวิชาการไม่สอดคล้องกับแผนการพัฒนาประเทศ เป็นต้น รวมถึงมีการพูดคุยและมีความพยายามของหลายฝ่ายที่จะให้ผลักดันให้การศึกษามาถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตและอยู่บนฐานวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้มีเจ้าภาพเข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันเป็น อันจะนำพาชาติออกจากวิฤตได้

๑.๓ สืบเนื่องจากข้อเสนอที่แสดงความคาดหวังของสังคมต่อสถาบันอุดมศึกษา นายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จึงได้มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยความร่วมมือของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ จัดประชุมระดมความคิดเห็นในหัวข้อ "ร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่โดยสถาบันอุดมศึกษา" เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓ ณ อาคารคอนเวนชั่น เซ็นเตอร์ เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี โดย โดยมีผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเอกชน ที่ประชุมมีความเห็นพ้องกันว่า สถาบันอุดมศึกษาจะต้องรับใช้สังคม ทั้งในด้านการสร้าง

องค์ความรู้ การผลิตกำลังคนของชาติ การบริการวิชาการ และการร่วมแก้ปัญหาวิกฤตของชาติ

ในการประชุมระดมสมองครั้งนี้ นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาประมวลและสังเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมระดมสมองเป็น “แนวทางการปรับปรุงระบบการศึกษาโดยสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม” โดยมีความชัดเจนต่อเนื่องจากมติ ครม.เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๓ และสอดคล้องกับขบวนการปฏิรูปในภาพรวมของประเทศ

๒. เป้าประสงค์

ส่งเสริมบทบาทสถาบันอุดมศึกษาให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและร่วมเป็นแกนหลักของแต่ละพื้นที่ในกระบวนการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยการพัฒนาให้มีสายงานวิชาการรับใช้สังคม (social impact) พัฒนาระบบการผลิตกำลังคนของประเทศที่มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวมและมีความเป็นพลเมือง และมีการให้บริการวิชาการที่มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและสอดคล้องกับแผนพัฒนาพื้นที่

๓. พันธกิจ

๓.๑ พัฒนาสายวิชาการเพื่อรับใช้สังคม (social impact) และสร้างกระบวนการให้เกิดการยอมรับในวงการวิชาการในประเทศและนานาชาติ

๓.๒ สถาบันอุดมศึกษาทุกประเภททุกแห่งร่วมดูแลพื้นที่กับองค์กรหรือหน่วยงานส่งเสริมการพัฒนาและกำหนดเป็นตัวชี้วัดของทุกสถาบันอุดมศึกษา

๓.๓ ส่งเสริมขบวนการนักศึกษาให้มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม มีส่วนร่วมในการแก้วิกฤตของประเทศและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และมีความเป็นพลเมือง

๔. ยุทธศาสตร์

๔.๑ **พัฒนาวิชาการสายรับใช้สังคม** การปฏิรูประบบอุดมศึกษาให้มีความใกล้ชิดแนบแน่นกับสังคมไทย ให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมอุดมปัญญา ด้วยการเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาและภาคส่วนอื่นๆ ของสังคมร่วมกันทำงานสร้างสรรค์งานวิชาการสายรับใช้สังคม เพื่อตอบโจทย์ปัญหาของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น รวมทั้งการสนับสนุนให้ผลงานวิชาการสายรับใช้สังคมได้รับการยอมรับ การนำเสนอและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ การประเมินคุณภาพ/คุณค่า เพื่อใช้เป็นผลงานเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และผลประโยชน์อื่น ด้วยการดำเนินการ ดังนี้

๔.๑.๑ การสร้างแหล่งเผยแพร่งานวิชาการรับใช้สังคมไทย (Public library of Thailand : PLoT) ทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ มีบทสรุปด้วยภาษาที่คนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยเน้นบริบทของการประยุกต์ใช้โดยต้องร่วมงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๔.๑.๒ การอุดหนุนงานวิจัยรับใช้สังคมไทยที่เป็นวิจัยประยุกต์ ตามโจทย์ที่ชุมชนและท้องถิ่นต้องการ โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของงานวิจัย

๔.๑.๓ การสร้างพื้นที่ทางสังคม และขยายผลงานวิชาการรับใช้สังคม ใช้สื่อสารสาธารณะ (public communication) ในการเผยแพร่และสร้างวัฒนธรรมใหม่ เพื่อก่อให้เกิดระบบอุดมศึกษาในมิติใหม่ กระบวนทัศน์ใหม่ เกิดพลังขับเคลื่อนประสานกัน (synergy) กับวิชาการสายนานาชาติ

๔.๒ **หนึ่งมหาวิทยาลัยหนึ่งจังหวัด** โดยสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งทุกประเภทมีภารกิจร่วมรับผิดชอบกับองค์กรพัฒนาในการสร้างพื้นที่ระดับจังหวัดให้ทุกพื้นที่น่ายุ่สำหรับประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ที่ครอบคลุมทุกมิติ

๔.๒.๑ เครื่องข่ายอุดมศึกษา จำนวน ๙ เครื่องข่าย ได้แก่ เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคเหนือตอนบน เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนบน เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคกลางตอนล่าง เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคตะวันออก เครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนบน และเครื่องข่ายอุดมศึกษาภาคใต้ตอนล่าง โดยแต่ละเครื่องข่ายจะมีมหาวิทยาลัยแม่ข่ายเป็นผู้ประสานงานและร่วมสนับสนุนการทำงานของสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับหลักการที่จังหวัดจะเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่เข้าร่วมการทำงาน

๔.๒.๒ สมาชิกเครื่องข่ายประกอบด้วยสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ทุกประเภทของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษา ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มสถาบันที่เน้นการวิจัยขั้นสูงและผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษา กลุ่มสถาบันเฉพาะทาง กลุ่มสถาบันที่เน้นระดับปริญญาตรี และ กลุ่มวิทยาลัยชุมชน สถาบันอุดมศึกษา ๖ ประเภท ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยเอกชน และ วิทยาลัยชุมชน ร่วมกันทำงานเป็นเครื่องข่ายเชื่อมโยงกันทั้งระบบ

๔.๓ **จัดตั้งศูนย์จัดการความรู้เพื่อพัฒนาจังหวัดในทุกสถาบันอุดมศึกษา** เพื่อเป็นกลไกในการจัดบริการวิชาการที่ตอบสนองความต้องการของสังคมที่เป็นการบูรณาการภารกิจของทุกหน่วยงานในสถาบันอุดมศึกษาให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

๔.๓.๑ การเป็นที่ปรึกษาจังหวัด เพื่อนำองค์ความรู้ วิชาการในสถาบันอุดมศึกษาไปช่วยแก้ปัญหาในระดับจังหวัด ท้องถิ่น ชุมชน

๔.๓.๒ การจัดทำระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่ โดยเป็นความร่วมมือลักษณะเครื่องข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและจังหวัด กลุ่มจังหวัดในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งการใช้โจทย์วิจัยจากชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งสนับสนุนนำผลวิจัยไปสู่การปฏิบัติ

๔.๓.๓ การสังเคราะห์นโยบายสาธารณะ การกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องที่กระทบกับทุกภาคส่วนของสังคม ควรมีกลไกเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ

ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในระดับจังหวัด สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งรวมของปัญญาที่มีความเป็นกลาง การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริง ร่วมสังเคราะห์ประเด็นสาธารณะ ช่วยเหลือชุมชนในการสื่อสาร ประเด็นดังกล่าว และเสนอประเด็นนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น

๔.๓.๔ การสื่อสารความจริง โดยการเปิดช่องทางสื่อสารกับสื่อมวลชนเพื่อช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในทุกกระดับ

๔.๔ การสร้างความเป็นพลเมืองของนิสิตนักศึกษา อาจารย์และบุคลากร การพัฒนาองค์ความรู้และกระบวนการกำหนดวิชาความเป็นพลเมืองแก่นิสิตนักศึกษาทุกคน เพื่อปลูกฝังจิตอาสา ความเป็นธรรม รู้จักเหตุผล มีจิตสำนึก สร้างทักษะการประมวลความรู้ วิเคราะห์ข้อเท็จจริง กลั่นกรองรอบด้าน รู้เท่าทันสถานการณ์ที่แท้จริง การสร้างความปลอดภัยต้องเน้นที่กระบวนการส่งเสริมบทบาทของการมีส่วนร่วมของเยาวชนในสังคมท้องถิ่นและชุมชน รูปแบบการมีส่วนร่วมจากภายในมหาวิทยาลัยสู่การมีส่วนร่วมที่เป็นเครือข่ายภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น สภาเยาวชน เครือข่ายสังคมทางอินเทอร์เน็ต (Social Net)

๔.๕ การสร้างบรรยากาศเพื่อการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษา

การดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อร่วมสร้างประเทศไทยน่าอยู่ มีกระบวนการที่สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาปรับบทบาทและวิธีทำงานที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนในการขจัดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งถือว่าการปฏิรูปอุดมศึกษา ในบทบาทและการมีส่วนร่วมในการรับใช้สังคม ด้วยกลไกดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ การปรับมาตรฐานอุดมศึกษาให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถปรับบทบาทไปสู่สถาบันอุดมศึกษารับใช้สังคม ประกอบด้วย

๔.๕.๑.๑ มาตรฐานหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นเอื้อต่อสถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดเนื้อหา สาร และกระบวนการเรียนรู้ แก่นิสิตนักศึกษาในกลุ่มการศึกษาทั่วไป และกลุ่มวิชาชีพ รวมทั้งสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อม จัดการศึกษาศิลปะวิทยาศาสตร์ (Liberal arts Education)

๔.๕.๑.๒ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษา โดยมุ่งเน้นผลการเรียนรู้ของบัณฑิตตามมาตรฐานการเรียนรู้ ๕ ด้าน คือ

- ด้านคุณธรรมจริยธรรม
- ด้านความรู้
- ด้านทักษะทางปัญญา
- ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
- ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี

๔.๕.๑.๓ มาตรฐานการสอน การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม ด้วยการสนับสนุนให้เครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษาใน

การปรับปรุงการเรียนการสอน การแสวงหาความรู้ใหม่ของอาจารย์ให้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมท้องถิ่นและกระแสโลก สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่สังคม

๔.๕.๒ ระบบแผนงาน แผนเงิน และแผนคน กำหนดให้เพิ่มแผนงานพัฒนาวิชาการสายรับใช้สังคมและจัดตั้งงบประมาณตามแผนงานดังกล่าว สำหรับแผนคนส่งเสริมให้ปรับหลักเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการให้สามารถรองรับกลุ่มวิชาการรับใช้สังคม

๔.๕.๓ การจัดโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เครือข่ายเทคโนโลยีเพื่อรองรับผลงานหรือ เผยแพร่วารสารงานวิชาการรับใช้สังคมไทย (Public library of Thailand : PLoT) ที่ทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ โดยเน้นบริบทของการประยุกต์ใช้และเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของระบบวิจัยจึงต้องร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

๔.๕.๔ การจัดเวทีนำเสนอผลงาน ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ การเปิดพื้นที่สำหรับนักวิชาการ นักวิจัย ที่ทำงานสายรับใช้สังคม มีโอกาสนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อสังคม เผยแพร่สู่สาธารณชน และมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิด ความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกัน เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนางานวิจัย หรือทำงานวิชาการร่วมกันเพื่อรับใช้สังคมตามเป้าประสงค์ต่อไป

๔.๕.๕ การชมเชย การให้กำลังใจแก่ผู้ที่ดำเนินการ การเผยแพร่กรณีตัวอย่างที่ดี (Best Practice) สำหรับการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ แรงจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน และสถาบันอุดมศึกษารับใช้สังคม ให้มุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ผลงานและพัฒนางานเพื่อสังคม อันนำไปสู่การดำเนินงานที่เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ท้องถิ่น
